

Sammanfattning av rapporten

Arbetslöshet och utanförskap bland unga i Europa

En makroekonomisk studie av NEET

Monika Hjeds Löfmark och Jonas Eriksson

Arbetslösheten har stigit kraftigt i de flesta länder i EU sedan den globala finansiella krisens början och den unga befolkningen har drabbats särskilt hårt. Att unga kommer in på arbetsmarknaden är avgörande inte bara för den enskilda individen utan också för hela ekonomier. Europa står inför en stor demografisk utmaning med en allt större andel äldre i befolkningen. Om den unga arbetskraften inte kommer in på arbetsmarknaden och får arbetslivserfarenhet kan såväl framtida produktion som skatteintäkter minska, samtidigt som bidragsutgifterna ökar. Att vara arbetslös i unga år påverkar dessutom den enskildes hälsa och framtida yrkesliv, i form av sämre löneutveckling och ytterligare perioder av arbetslöshet.

Långtidsarbetslösheten är särskilt allvarlig eftersom den ökar risken att vissa unga lämnar arbetsmarknaden helt och hållet. Ett stort problem är att det finns många unga som har hamnat vid sidan av samhället och som varken arbetar eller studerar. I takt med att gruppen som varken arbetar eller studerar har uppmärksamats och studerats alltmer har termen NEET (not in employment, education or training) myntats. Trots att frågan har lyfts upp på den europeiska agendan finns det ytterst få makroekonomiska eller institutionella studier som belyser NEET. I denna rapport analyseras därför ett antal makroekonomiska och institutionella faktorer i 28 europeiska länder som kan antas påverka andelen unga som varken arbetar eller studerar.

I den beskrivande delen presenteras tidigare forskning om NEET, ungdomsarbetslöshet, lärlingssystem och informellt arbete. Tidigare studier kring NEET avslöjar att bland annat familjebakgrund, utbildningsnivå och hälsa är av stor vikt vad gäller risk för att befinna sig i NEET. Kunskap kring

ungdomsarbetslöshet bidrar till insikt om NEET, detta då det finns rikligt med makroekonomiska studier och forskningen knyter an till flera teorier kring arbetslöshet och arbetsmarknaden. Eftersom lärlingssystemet anses ha gynnsamma effekter på ungdomsarbetslösa är det av intresse att diskutera systemet också i samband med NEET. Informellt arbete används däremot generellt inte i forskningen kring ungdomsarbetslöshet. Svartarbete kan emellertid vara en lösning för unga med låg utbildning och små chanser att komma in på ordinarie arbetsmarknader. Liksom det svarta arbetet är ett avståndstagande från den formella ekonomin och samhället – det sociala kontraktet – kan NEET också vara det. Därför inkluderas variabeln i resonemanget om NEET.

Det empiriska kapitlet innehåller ett avsnitt med en presentation av variabelerna, följt av ett avsnitt med den empiriska analysen och därefter en diskussion om resultaten. Flera makroekonomiska och institutionella faktorer analyseras närmare med hjälp av en paneldatamodell. Ett flertal av variabelerna härrör från forskningen kring ungdomsarbetslöshet, bland annat studeras betydelsen av olika regleringar, både på arbetsmarknaden och på företagssidan. Dessutom undersöks empiriskt relationen mellan NEET och det duala lärlingssystemet. Därutöver analyseras relationen mellan NEET och den informella sektorn och avslutningsvis studeras skillnader mellan NEET och ungdomsarbetslöshet för att se i vilken mån de skiljer sig från varandra vad gäller samvariation med regleringar, informella marknader och dualt lärlingssystem.

Resultaten indikerar att det är rimligt att komplettera det mer individuella perspektivet med makroekonomiska faktorer; institutioner på arbetsmarknaden och inom företagssektorn spelar roll för NEET och så tycks även andelen arbetslösa

göra. Vidare har förändring av tillväxt effekt i alla beräkningarna. Därtill tycks andelen NEET vara mindre i de länder där det förekommer dualt lärlingssystem och där andelen studerande är högre. Det är intressant att notera att den informella ekonomin tycks ha betydelse för NEET, men inte för andelen ungdomsarbetslösa.

Rapporten avslutas i kapitel 4 med en sammanfattning av resultaten och en diskussion om möjliga policyåtgärder. För dem som står allra längst från arbetsmarknaden torde breda insatser av åtgärder krävas. Särskilt framgångsrikt för arbetslösa kan därför en kombination av skola och praktik vara, detta gäller även unga i NEET eftersom dessa inte sällan har kort eller avbruten utbildning och liten arbetslivserfarenhet.

Resultaten indikerar att konjunkturer har betydelse för NEET och därmed att den åtstramningspolitik som förekommer i flera europeiska länder riskerar att drabba dessa unga. Att fokusera på tillväxtskapande åtgärder och att ta större hänsyn till unga utan arbete vid åtstramningar är av största vikt.

Genom att kombinera kunskap om relevanta faktorer både på mikro- och makronivå ökar chanserna ytterligare att finna effektiva åtgärder. Insatserna bör vidare fokusera på både utbud och efterfrågan av arbetskraft; att involvera dem som kan komma att anställa de unga är viktigt. Avslutningsvis bör åtgärderna även innefatta sådant som syftar till att stärka samhällskontraktet genom att söka förändra såväl attityd som motivation och framtidstro.